

T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti

UZLUKSIZ TA'LIM

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2021, № 1

DJURAYEV Risbay
Bosh muharrir

Jurnal 2001 yildan nashr qilina
boshlangan.

O'z MAAdan 2007 yil 3-yanvar-
da № 0101-tartib raqami bilan
qayta po'yxatdan o'tgan.

Jurnalda e'lon qilingan
maqolalardan iqtibos keltiril-
ganda «Uzluksiz ta'lim»
jurnalidan olinganligi ko'rsa-
tilishi lozim.

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Uzoqboy BEGIMQULOV
Alisher UMAROV
Nargiza RAXMANQULOVA
Xolboy IBRAGIMOV
Shavkat QURBONOV
Roxatoy SAFAROVA
Islom ZOKIROV
Dono G'ANIYEVA
Lobar QARAXANOVA
Dusmurod DJURAYEV

Tahririyat manzili:

100027, Toshkent sh.,
Furqat ko'chasi,
174-uy.

O'zPFITI

Tel.: (71)-245-92-34

(93)-503-52-07

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru
liya_2305@mail.ru

TA'LIM MAZMUNI UZLUKSIZLIGI

- 3 **M.N.Ibodova**
Uzluksiz ta'lim tizimida o'quvchi va talabalarining mustaqil ishlarini tashkil etish usullari
- 8 **D.X.Narzikulova**
Oilaviy tarbiyaning uzluksizlik omili
- 12 **Sh.T.Yakubjonova, H.N.Haydarova, O.U.Abdimurotov**
Ta'lim tizimida uzluksiz ekologik ta'limni rivojlantirish masalalari
- 16 **D.Miralieva, Sh.Yuldosheva**
Uzluksiz ta'lim jarayonida o'quvchi yoshlar ongida "ommaviy madaniyan"ning ruhiy ta'sir vositalaridan himoya qilish ko'nikmasini shakllantirish
- 21 **G.M.Musaxanova**
Uzluksiz ta'lim integratsiyasi jarayonida o'quvchi – talabalarda mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari
- 25 **O.O.Arizbayev**
Uzluksiz ta'lim tizimida bolalarni sport bilan shug'ullanish motivatsiyasi
- 30 **A.T.Turgunova**
Uzluksiz ta'lim tizimida keksa avlod hamkorligining tutgan o'rni
- 35 **P.X.Джурпеев**
Создание сетевых проектов в непрерывном образовании
- 40 **A.X.Махмудов**
Диагностические аспекты непрерывного развития познавательных способностей детей через шахматы
- 44 **C.Пурматов**
Направленность личности к непрерывному образованию на основе инновационных технологий

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MEDIATA'LIM: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

- 49 **Sh.Xasanova**
Darsdan tashqari ishlarini tashkil etish – o'quvchi-yoshlar kompetentligini shakllantirish omili sifatida
- 54 **D.A.Madjidova**
Masofaviy o'qitishda ta'lim oluvchilar bilimini masofadan nazorat qilish va baholash tizimi
- 59 **J.M.Kapaxanova**
Методические основы использования электронных образовательных ресурсов в обучении биологии
- 64 **R.O.Ashurbayeva**
Uzluksiz ta'lim tizimida ona tili fanini o'qitish metodlari

MA'NAViy TARBIYA

- 69 **R.Musurmanov**
Oilada farzand tarbiyasida klaster usulidan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlar
- 74 **D.I.Xodjakulova**
Ta'lim tizimida o'qituvchining o'quvchi yoshlar bilan muomala odobi va muloqatni tashkil etish texnikasi
- 78 **Z.Palibayeva**
Uzluksiz ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi va unda oila hamkorligi
- 83 **D.Elmuratova**
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekskursiya darslari orqali tabiatni e'zozlashga o'rgatish
- 87 **B.Jo'raev**
Harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarida barqaror oila munosabatini shakllantirishning pedagogik asoslari

KASBGA YO'NALTIRISH VA PSIXOLOGIK XIZMAT

- 90 **H.Файзуллаева**
Педагогические условия формирования компетентности у будущих специалистов в сфере туризма в непрерывном образовании

XORIJiy TILLARNI O'QITIsh TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH – DAVR TALABI

- 95 **Z.K.Narkuzieva**
Uzluksiz ta'lim tizimida CLIL g'oyalari asoslangan xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy xususiyatlari
- 99 **G.Aizova**
Uzluksiz ta'lim tizimida ingliz tili o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik faoliyatini takomillashirishning ilmiy-nazariy asoslari

OILADA FARZAND TARBIYASIDA KLASTER USULIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

R. MUSURMANOV,
CHDPI dotsenti.p.f.n.

Oilada farzand tarbiyasi hanuz muammoligicha qolmoqda. Maqolada farzandlarni oilaviy sharoitda barkamol insonlar qilib tarbiyalashning klaster (hamkorlikda) usulidan keng foydalanish to'g'risida fikr yuritilgan.

Tayanch so'z va iboralar: oila, farzand, tarbiya, barkamol inson, klaster, maktab, mahalla, jamoatchilik, Sharq mutafakkirlari, mumtoz manbalar

Проблемы воспитания детей в семье остается актуальным. В статье приведены мысли о воспитании ребенка в семейных условиях достойного человека методом кластера.

Ключевые слова: семья, ребенка, воспитание, достойного человека, метод, кластер, школа, махалля, общество, восточные мыслители, классические наследии.

The article presents thoughts on raising a child in a family environment of a worthy person using the cluster method.

Key words: family, child, parenting, worthy person, method, cluster, school, mahalla, society, Eastern thinkers, classical heritage.

Uzluksiz ta'lim tizimini tubdan isloh qilishdan aniq maqsad ham ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan yoshlarni jamiyat talablariga mos ravishda tarbiyalashni taqozo etadi. Bu boradagi ilmiy izlanishlar, o'z samarasini berishi shubhasizdir. Vatanimiz mustaqillikka erishgandan buyon oilaning huquqiy va ijtimoiy muhofazasini yanada kuchaytirish, sog'lom oilani shakllantirish davlat miqyosidagi muhim masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Bu borada qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar oila manfaatlariga, jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilmoqda. Zero oila jamiyatimizning asosiy bo'g'ini hisoblanadi.

Chirchiq Davlat pedagogika institutida yaratilgan "Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri" ana shunday tashabbuslar, ilmiy izlanishlar natijasidir. Bunda bir guruh ta'lim-tarbiya sub'ektlarining innovatsion mahsulot yaratishga va uning raqobatbardoshligini oshirishga imkon beradigan yangi tizim bo'lib, u sohaning milliy va mintaqaviy darajada rivojlanishi uchun kuchli rag'bat beradi. Shunga ko'ra, klaster yondashuvi fan va ta'limni, pirovardida, amaliyotda jamiyatni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni izlash hamda amalga oshirish imkonini yaratadi. Klaster doirasida bir nechta sub'ektlarni o'zaro integratsiyalash jarayoni murakkab, ko'p tarmoqli ilmiy-amaliy faoliyatdir. O'zaro

bog'liq bir nechta faoliyat turlarini umumiy maqsad atrofida birlashtirish aniq hisob-kitoblar va ilmiy echimlarni, natijasi kafolatlangan loyihalarni talab qiladi, shundagina klaster sub'ektlarining ishonchini qozonadi. Shunday ekan, pedagogik ta'lim innovatsion klasteri doirasidagi ilmiy-pedagogik loyihalarni amalda sinab ko'rish muayyan tajriba-maydonchalari bo'lishni talab etadi.

“Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri” ko'p tarmoqli bo'lib, uni ta'lim-tarbiyaning barcha sohalarida qo'llash kutilgan natijani berishi shubhasiz. Ushbu yangilikdan unumli foydalanish maqsadida biz “Oilaviy sharoitda farzandlarni barkamol insonlar qilib tarbiyalashda” yangi pedagogik innovatsion klaster usulidan foydalanishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'ydik. Buning uchun oila, ta'lim muassasi, mahalla, yoshlar tashkilotlari va keng jamoatchilikni bitta maqsad yo'lida birlashish orqali kelajak avlodlarni barkamol insonlar qilib tarbiyalashga hissa qo'shishga qaror qildik. Bu borada institutimizning “Pedagogika” fakultetidagi “Pedagogika va menejment” kafedrası professor-o'qituvchilari jiddiy ilmiy-amaliy izlanishlarni boshlab yuborishdi. Ana shu maqsadlar samarasi o'laroq, Chirchiq shahar 2 - umumta'lim maktabi kafedramiz uchun **“Maktab-laboratoriya”** – pedagogik ta'lim innovatsion klasterining ob'ekti bo'lib, ta'lim turlarining ilmiy, uslubiy va ta'limiy, tarbiyaviy faoliyatini rivojlantirish maqsadiga qaratilgan innovatsion loyihalar bo'yicha tajriba-sinov maydonchasi hisoblanadi.

Har bir xalqning o'ziga xos an'analari, rasm-rusumlari va qadriyatlari bor. O'zbek oilasining bolajonligi, er-xotin va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarning samimiyligi, or-nomusning kuchliligi, yoshlarga izzat, kattalarga hurmat kabi fazilatlar bilan ajralib turadi.

Demak, ilk hayotiy haqiqat – tarbiya oiladan boshlanadi. Bunda ota-onaning mas'uliyati juda yuqoridir. Ota-ona o'z zurriyodlarini barkamol insonlar bo'lib voyaga etkazishda jamiyat va davlat oldida mas'uldirlar. Bu mas'ullik oilada farzand o'stirayotgan har bir ota-onaga Vatan kelajagi uchun qayg'urishdek kechiktirib bo'lmaydigan sharaflı vazifani yuklaydi. Tarbiya masalasi juda nozik va o'ta mas'uliyatli bo'lgani uchun ham milliy qadriyatlar hamda o'tmishdagi allomalarimizning farzand tarbiyasidagi ma'naviy boyliklaridan keng va o'rinni foydalanib, Vatanimizni jadal rivojlantirish, xalqimiz faravonligini oshirishga xizmat qilishi maqsad bo'lmog'i lozim. Buning uchun tarbiya sohasida etarli tajriba bo'lishi, ota-onalarning pedagogik-psixologik bilimlarga ega bo'lishlari talab etiladi.

Oilaning jamiyat rivojidadagi birlamchi vazifasi ma'naviy butunlikdir. Ma'naviyatsiz moddiy faravonlikka ham, taraqqiyotga ham erishib bo'lmaydi.

Ma'naviy qashshoqlik milliy tanazzulga olib boradi. Nopok, ma'naviy qashshoq ota-ona halol, ma'naviy etuk farzandni tarbiyalay olmaydi. Chunki farzandlar ota-onadan ibrat oladi. Oilada ota-ona bir-biriga mehr-muhabbatli bo'lsa, farzandlar ham shunga yarasha tarbiyalanadilar. Ulg'ayib mustahkam hayotga qadam qo'yg'alarida, uyli-joyli bo'lg'alarida ota-onadan olgan tarbiyasi hayot maktabi vazifasini o'taydi, bunday oila mustahkam asosga ega bo'ladi.

O'zbek oilasining ko'pchiligi serfarzand. Farzandlarni dunyoga keltirish va el-yurt uchun munosib insonlar qilib tarbiyalash oilaning jamiyat oldidagi eng muhim vazifasi sanaladi. Demograf olimlarning hisob-kitobiga ko'ra, aholi soni me'yorlarini saqlab turish uchun har 100 oilaga 260 bola to'g'ri kelishi kerak. Agar har bir oila bittadan farzand ko'rsa, sakkizinchi avlodga kelib, ya'ni 200 yildan keyin bu xalq millat sifatida yo'q bo'lib ketishi mumkin ekan.

Shuning uchun ham milliy oilalarda farzandlarni barkamol insonlar qilib tarbiyalash mas'uliyati nafaqat oila boshliqlari balki, ta'lim-tarbiya muassasalari, mahalla va keng jamoatchilikning ham o'ta dolzarb, kechiktirib bo'lmaz vazifalari sanaladi. Xalqimizda «Bir bolaga etti mahalla – ota-ona» degan ibratli ibora bor. O'zbeklar azaldan «Bolaning begonasi bo'lmaydi» shoriga amal qilib keladi. Bu jamiyat taraqqiyotiga befarq bo'lmazlik, mustaqil O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini ma'naviy etuk insonlar qilib tarbiyalash, xalqaro miqyosda raqobatbardosh mutaxassis kadrlarni tayyorlashni taqazo etadi.

Ma'lumki, ota-onalarning oilada farzand tarbiyasidagi tayyorgarlik darajalari turlichadir. Ayniqsa, yosh oilalar, pedagogik-psixologik jihatdan etarli tushuncha va bilimlarga ega bo'lmagan oila boshliqlarida ma'lum darajada ehtiyoj borki, bu kemtiklikni ta'lim-tarbiya muassasalari pedagoglari, mahallalardagi tajribali oilalar boshliqlari, yosh avlod tarbiyasiga mas'ul bo'lgan bolalar tashkilotlari va keng jamoatchilik hamkorligida klaster usulida har bir bolaga e'tibor qaratish, oqibat natijada o'sib-ulg'ayib kelayotgan o'g'il-qizlarimiz zamon ruhiga mos va xos tarbiyalanishlari shart.

Barkamol insonni tarbiyalashning bunday pedagogik innovatsion klaster usuli juda qulay bo'lib, har bir ob'ekt o'z mas'uliyatini his qilgan holda, o'z o'rnida vazifa-burchlarini hamkorlikda amalga oshiradilar. Tarbiyaning bu – usuli ayniqsa, bolalarning o'smirlik davrida juda qo'l keladi. Chunki, o'smirlik davri har bir o'g'il-qiz uchun anchagina tashvishli kechadi. Bolalar o'rtasidagi qonunbuzarlik va jinoyatchilikni sodir etadigan yoshlarning ko'pchiligi o'smirlik davriga to'g'ri kelishi ham buning yaqqol isbotidir.

Klaster atamasi – keng tushuncha bo'lib, maqsadga erishishning natijadorligiga

bir maqsadli hamkorlar (tarmoqlar metodi) bilan belgilangan vazifalarni to'la-to'kis ado etish, samaradorlikni ta'minlash demakdir. Bu borada avvaldan davlatimizning «Oila, mahalla va ta'lim muassasasi» konsepsiyasi ham qabul qilingan bo'lib, uning talablarini amalga oshirish esa sansolarlikka solib kelinmoqda. Ochig'ini tan olish kerakki, bolalarning tarbiyasi faqat maktablardagi pedagoglar zimmasiga qolib kelmoqda. Ayrim ota-onalarning «Bolani maktab tarbiyalaydi. Buning uchun davlat o'qituvchilarga oylik maosh to'laydi» singari kurakka turmaydigan bema'ni gaplari ensani qotiradi.

Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoevning yoshlar tarbiyasiga berayotgan e'tiborlari, «Oila va mahallani qo'llab-quvvatlash vazirligini tashkil etish to'g'risida» gi farmonlari fikrimizni to'la tasdiqlaydi.

Ayni paytda ota-onalarning oilalarda farzand tarbiyasi sohasida olib borayotgan ishlaridan ko'ngil to'lmaydi. Ularning ta'lim-tarbiya muassasalari bilan hamkorlik ishlari yomon ahvolda. O'rganishlardan ma'lumki, ota-onalar, ayniqsa, otalar o'z farzandlari tahsil olayotgan maktablarga o'quv yili davomida bir marta ham kelmaydilar. Bolalarining o'qishi, intizomi, xulqi bilan deyarli qiziqmaydilar. Tarbiyaning klaster usuli esa ana shunday ota-onalarni jalb qilishda «Mahalla fuqarolar yig'in»lari orqali ta'sir ko'rsatish yo'li bilan amalga oshirish mumkin bo'ladi. Chunki hamma aholi mahallada yashaydi. «Mahalla fuqarolar yig'in»lari esa o'z hududidagi barcha oilalarni ijtimoiy nazorat qilishga haqli. Afsuski, ana shu talab va ehtiyojga nisbatan panja orasidan qarash hamon davom etmoqda.

Shu o'rinda yana bir taklifni ilgari surmoqchimiz. Ko'pchilik ota-onalar davlat tashkiloti va korxonalarida mehnat qiladilar. Maktab rahbarlari dars intizomiga salbiy munosabatdagi, xulqi yomon bolalarning ota-onalari ishlaydigan tashkilot-korxonalar rahbarlari nomiga xat orqali bildirishnoma yuborib, «Siz rahbarlik qilayotgan tashkilot-korxonada faoliyat olib borayotgan xodimingizning (ismi-sharifi) farzandi bizning maktabimizda tahsil olishini ma'lum qilib, uning otasi (onasi) doimiy ogohlantirishlarimizga qaramay, maktab ma'muriyatining murojaatlariga va o'z farzandining kelajagiga bepisandlik bilan qarab, biror marta ham tashrif buyurishni o'ziga ep bilmadi. Farzandining tarbiyasida ko'plab nuqsonlar borligi biz pedagoglarni tashvishga solmoqda. Sizdan vakolatingiz doirasida o'z farzandi tarbiyasiga beparvolik bilan munosabatda bo'layotgan xodimga nisbatan chora ko'rishingizni so'raymiz. Axir, yosh avlodni barkamol insonlar etib tarbiyalashda barchamiz mas'ul ekanligimizni vaziyat taqazo etadi.» Yoki aksincha, «Siz rahbarlik qilayotgan tashkilot-korxonada faoliyat olib borayotgan xodimingizning (ismi-sharifi) farzandi bizning maktabimizda tahsil olishini ma'lum qilib, mamnuniyat bilan qayd

etamizki, u xodimingiz o'z farzandlarini barkamol insonlar qilib tarbiyalashda katta yutuqlarga erishib kelmoqda. Uning farzandlari a'lo baholarda o'qishi, namunali xulqi bilan tengdoshlariga o'mak bo'lib kelmoqda. Farzand tarbiyasidagi uning ijobiy natijalarini inobatga olib, vakolatingiz va imkoniyatingiz darajasida ma'naviy va moddiy rag'batlantirishingizni so'raymiz.»

Shu o'rinda istardikki, maktab bilan mahalla va tashkilot-korxonalar o'rtasida shunday tizim yaratilishi kerakki, maktab bilan tashkilot-korxonalar o'rtasidagi ko'priq vazifasini mahalla bajarsa, ayni muddao bo'lur edi. Buning tashabbuskori esa maktab bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Tashkilot-korxona rahbarlariga umumiy maqsad yo'lida bildirishnoma bilan murojaat qilish faqat naf keltiradi. Bolasining namunali xulqi va a'lo baholarda o'qiyotgani, yoki tarbiyasida nuqsni bo'lgani va fanlarni o'zlashtirmayotgani uchun korxonada ota-onalar doskasini tashkil etish o'rinli bo'lar edi. Tashkilot-korxona rahbarlari yil yakunlari bilan ota-onalarga farzandlari tarbiyasidagi yutuq va kamchiliklari uchun ijobiy yoki salbiy munosabat bildirish orqali ham ta'sir etishlari mumkin. Moddiy rag'batlantirish imkoni bo'lmagan taqdirda ham ma'naviy rag'bat hamisha topiladi. Hatto, namunali ota-onalarga qo'shimcha ta'tillar berish, mukofotlar tashkil etishdan o'ylaymizki, faqat foyda bo'ladi.

Xulosa qilish mumkinki, hozirgi globallashuv jarayonida bolalar ta'lim-tarbiyasiga jiddiy e'tibor qaratish maqsadida «Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri» imkoniyatlaridan unumli foydalanish uchun ilmiy-amaliy izlanishlar olib borish va amaliyotga tatbiq etishdan faqat jamiyat foyda ko'radi. Axir, jamiyatga ma'naviyati butun, har qanday sharoitda ham raqobatlasha oladigan yoshlar kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G' I. Muxamedov, U. N. Xo'jamqulov "Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif, tasnif" ilmiy risola. Chirchiq – 2019.
2. O. Hasanboeva va boshq. Oila pedagogikasi, T.: 2007.
3. B. Ziyamuxamedov Pedagogika, T.: 2014.
4. O. Bo'riev, M. Usmonov O'zbek oilasi, T.: 2012.
5. R. Musurmonov Hayot – ustoz, umr – karomat, T.: 2018.
6. R. Musurmonov Umr sadosi, T.: - 2019.